

3. **Ленин В. И.** Развитие капитализма в России / В. И. Ленин // Полн. собр. соч. – М.: Госполитиздат. – Т. 3. – 792 с.

4. **Ленин В. И.** Об отношении рабочей партии к религии / В. И. Ленин // Полн. собр. соч. – М.: Госполитиздат. – Т. 17. – С. 415–426.

5. **Маркс К.** и **Энгельс Ф.** Сочинения: в 50 т. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Изд. 2. – М.: Госполитиздат, 1962. – Т. 28. – 710 с.

6. **Мульатули П. В.** Строго посещает Господь нас гневом своим / Император Николай II и революция 1905–1907 гг. / П. В. Мульатули. – СПб.: ДЕРЖАВА: САТИСЪ, 2003. – 384 с.

7. **Ольденбург С. С.** Царствование Николая II / С. С. Ольденбург. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 764 с.

8. **Тойнби А.** Исследование истории: Цивилизация во времени и пространстве / А. Дж. Тойнби; пер. с англ. К. Я. Кожурина. – М.: АСТ: АСТМОСКВА, 2009. – 863 с.

Надійшла до редколегії: 28.04.2011

УДК 351.713: 94 (477) «1929/1939»

Д. В. Архірейський

Академія митної служби України (м. Дніпропетровськ)

МИТНІ СТРУКТУРИ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В 1929–1939 рр.

Розглянуто особливості структурно-організаційних перетворень радянської митної системи на теренах України в 1929–1939 рр.

Ключові слова: митна система, митний кодекс, митні установи, митниця.

Рассмотрены особенности структурно-организационных преобразований советской таможенной системы на территории Украины в 1929–1939 гг.

Ключевые слова: таможенная система, таможенный кодекс, таможенные учреждения, таможня.

In the article the features of structural-organizational transformations of the soviet custom system on territory of Ukraine in 1929–1939 are examined.

Key words: custom system, custom code, custom establishments, custom.

Вступ. Митна справа України як явище україні рідко ставала об'єктом історичних досліджень. Не була винятком і митна справа радянського часу. Митні структури УСРР доволі швидко перейшли

під повний контроль Москви, тому розглядалися радянськими дослідниками, як правило, в якості невід'ємної складової російської чи загальносоюзної митної системи. Тільки з 1990-х рр. вітчизняні історики почали досліджувати цю проблему, яка, втім, і досі залишається недостатньо вивченою, що, врешті-решт, і обумовлює її актуальність.

Постановка завдання. Вивчення будь-якої системи змушує дослідника насамперед звернути увагу на її організацію та структуру. Митна система не є винятком. Метою даної статті є дослідження організаційно-структурних змін радянського митного відомства з кінця 1920-х – до 1939 рр., тобто в історичний період, який характеризується одноосібним правлінням Й. Сталіна і переднем Другої світової війни. У першу чергу розглядаються митні установи України, які саме в цей час остаточно переходять під контроль Головного митного управління Наркомторгу СРСР.

Результати дослідження. 19 грудня 1928 р. Центральний виконавчий комітет і Раднарком СРСР своєю постановою затвердили перший радянський Митний кодекс, який вступав у дію з 1 січня 1929 р.

За кодексом загальне управління радянською митною справою залишалося за Наркоматом зовнішньої і внутрішньої торгівлі (Наркомторг) СРСР, який здійснював це завдання через Головне митне управління (ГМУ). Основні функції та обов'язки останнього залишалися незмінними, відповідними до Митного статуту 1924 р. Кодекс визначав функції ГМУ таким чином:

- «організація і управління митними установами СРСР;
- розробка питань митної політики;
- участь у розробці проектів міжнародних договорів і конвенцій у частині, що стосувалася митно-тарифної справи;
- розробка проектів митних тарифів і вирішення питань, пов'язаних з їх застосуванням;
- видання в необхідних випадках, за узгодженням з Народним комісаріатом фінансів Союзу РСР та іншими зацікавленими відомствами, будь-яких правил, інструкцій та розпоряджень із митної справи;
- нагляд за виконанням митними установами законодавчих постанов та адміністративних розпоряджень;
- розробка заходів із здійснення задач, покладених на митні установи, зокрема, розробка заходів із боротьби з контрабандою та іншими порушеннями митних постанов і спостереження за їх здійсненням;
- вирішення справ про контрабанду і про митні порушення за скаргами щодо рішень митниць, що не входять до районів (дії) відділень Головного митного управління, розгляд скарг щодо рішень митниць, а також розгляд скарг у межах нагляду за зазначеними справами всіх митних установ;

– складання проектів фінансових кошторисів і керування касово-бухгалтерською справою всіх митних установ;

– зняття, за згодою з Народним комісаріатом фінансів Союзу РСР, з рахунків митних установ, що не входять до районів (дії) відділень Головного митного управління, неправильно нарахованих митних зборів і безнадійних щодо надходження недоїмок на суму не більше 3 тис. карб.;

– затвердження граничних такс на... вантажно-розвантажувальні та інші роботи у митних установах, а також граничних розмірів сплати при здійсненні робіт господарського характеру;

– організація і ведення митної статистики» [10, с. 129, 130].

Слід зазначити, що кодекс істотно розширив коло функціональних обов'язків ГМУ. Уперше радянське митне управління допускалося до розробки теоретичних питань митної політики, проектів міжнародних митних договорів і конвенцій, отримувало право видавати різні правила, інструкції, вказівки з митної справи. Разом із розробкою проектів митних тарифів ГМУ могло тепер вирішувати питання, пов'язані із застосуванням тарифів [10, с. 130]. Усе це в сукупності підвищувало значення Головного митного управління, насамперед, в очах підлеглих відділень у союзних республіках.

Як зазначив В. Чорний, «прийнятий в 1928 р. Митний кодекс СРСР не вніс значних змін в організацію митного управління, але чіткіше й детальніше, ніж Статут (1924 р.), визначив компетенцію ГМУ. У розвитку митної справи в СРСР цього періоду була помітна тенденція до поступового спрощення системи митних органів. Цей митний кодекс уже не передбачав на території СРСР районних митних інспекторських управлінь» [21, с. 208].

ГМУ керувало діяльністю мережі так званих відділень, а також митниць і митних постів, що складала разом радянську митну систему. Утім, кодекс 1928 р. припинив існування в цій системі такої структурної складової як управління районних митних інспекторатів [14]. Уповноважені Наркомторгу СРСР при урядах союзних республік продовжували виконувати за кодексом свої попередні обов'язки [21, с. 207]. Але, судячи з усього, вони поступово відсторонювалися від митної справи, яка все більше зосереджувалася під контролем апарату ГМУ Наркомторгу СРСР.

Кодекс наділяв Наркомторг правом створювати, переміщувати та ліквідовувати відділення ГМУ, а також визначати райони їхньої діяльності, щоправда, все це за узгодженням з урядами відповідних союзних республік. Також за узгодженням Раднаркомів радянських республік Наркомторг СРСР мав право призначати, переміщувати та звільняти начальників відділень ГМУ та їхніх помічників. Начальни-

ки ж відділень наділялися правом призначати, переміщувати та звільняти підлеглих управляючих митниціями та їх помічників. Управляючі митниціями мали право призначати, переміщувати та звільняти підлеглих їм управляючих митними постами. Усі інші співробітники митних установ – від відділень до постів – призначалися, переміщувалися та звільнялися керівниками відповідних установ [11, с. 35].

Кодекс став основою для суттєвої реорганізації митної системи, в тому числі на теренах України. Одна з його статей передбачала ліквідацію багатьох другорядних митних установ. Протягом 1929 р. відбувалося поступове обмеження сфери діяльності митних органів України. Спочатку, 29 березня, було затверджено перелік портів (з митними установами в них), відкритих для заходу іноземних суден. До цього списку потрапили лише Одеський, Миколаївський та Херсонський порти. За наказом ГМУ від 15 листопада зі списку українських митниць, уповноважених оглядати поштові відправлення, виключалися Волочиська і Харківська митниці, причому район, що обслуговувався Харківською митницею, переходив під контроль Московської [21, с. 207]. У рамках нової масштабної реорганізації митної системи 27 листопада 1929 р. Українське відділення (УВ) ГМУ видало наказ про ліквідацію Херсонської митниці [3, арк. 18]. 7 грудня 1929 р. вийшов циркуляр ГМУ, за яким з 1 січня 1930 р. ліквідовувалася Харківська митниця з приписаними до неї складами, за винятком складу Дніпробуду на Кічкасі [11, с. 35].

Про дійсний розмір структурної реорганізації митного відомства може свідчити приклад змін у цей час в Одеській митниці. Її штат протягом 1929 р. був скорочений з 300 до 34 осіб. У структурі митниці залишили лише три відділи – вантажний, судно-пасажирський і поштовий. Усе складське господарство митниці разом з пакувальними службовцями, комірниками, вагарами і митною артіллю було передано Одеському порту [13, с. 68].

Незважаючи на наявність профспілок та урядові декларації про народність влади тощо, доля звільнених митників керівників митного відомства, схоже, особливо не цікавила. Це підтверджує історія звільнення останнього управляючого Херсонською митницею Новака, який пропрацював у митній системі майже сім років. Дізнавшись у листопаді 1929 р. про ліквідацію своєї установи, а отже, й про своє звільнення, він почав клопотатися про своє подальше працевлаштування у митній системі. Утім, ані начальник УВ Вуйтик, ані тодішній управляючий Одеською митницею Кріпак, до якого просився на роботу Новак і який попередньо давав відповідну обіцянку, не задовільнили його прохання [3, арк. 18]. Якщо так ставилися до керівників низових митних установ, то що вже казати про рядових митників?

23 липня 1929 р. вийшла постанова РНК СРСР «Про реорганізацію митної системи». Присвячена переважно проблемам митної тарифікації і митних зборів, постанова, тим не менш, передбачала й деякі структурно-організаційні зміни митного відомства, звісно, відповідно до Митного кодексу. Зокрема, внутрішні митниці залишалися лише в Москві та Новосибірську, отже, поза межами України. Окремий пункт постанови присвячувався митним складам: «Самостійне складське господарство митниць має бути ліквідоване не пізніше 1/1–1930 р. Для збереження приватних, у тому числі концесійних, вантажів мають використовуватися склади залізниць і транспортних організацій, причому митниці мають бути забезпечені певними приписними складами. Як виняток, митні склади залишаються у тих випадках, коли, через технічні умови, неможливо використовувати склади залізниць і транспортних організацій» [7, арк. 3]. Як наслідок, митна система втратила понад 40% складських і близько 50% службових приміщень [14]. Наркомторгу доручалося також розробити нову структуру ГМУ, а також «і штати його та митниць, у зв'язку з даною постановою» [7, арк. 4]. Уряд УСРР через свого Постійного представника при РНК СРСР офіційно повідомив про підтримку зазначеної постанови, запропонувавши доповнити один з її пунктів фразою «особовий склад прикордонних митних управлінь максимально скоротити» [7, арк. 54].

Політика скорочення та економії коштів була притаманна радянській митній службі і в подальшому. Як зазначає одне джерело інформації, «наприкінці 20-х років визначився курс політичного керівництва СРСР на згортання непу, його ринкових відносин і перехід до планово-розподільчої системи господарювання. Цей курс відбився й на митній системі... У 1929–1930 рр. була здійснена широкомасштабна перебудова роботи митниць. Це звелось до спрощення їхніх функцій і структури, вилученню службових і складських приміщень. Контрольні і фіскальні функції митних органів замінювалися контрольно-обліковими (контрольно-інспекторськими) функціями» [9]. Як зазначив А. Єпіфанов, «нетривалу лібералізацію митно-тарифної системи в період непу було змінено на адміністративно-командну систему регулювання зовнішньої торгівлі наприкінці 20-х років. У подальшому на розвиток митної справи впливала жорстка державна монополія на зовнішню торгівлю. Митниця втратила своє значення, займаючись переважно перевіркою багажа. Припинили свою діяльність багато митниць...» [8].

Як наслідок, митна система СРСР у 1929 р. нараховувала 132 митні установи та 2279 співробітників. Таким чином, штат відомства був скорочений майже на 15% [14]. У лютому 1930 р. апарат самого ГМУ нараховував лише 21 штатську одиницю [10, с. 130]. Водночас відбу-

валася реструктуризація апарату митного управління. Окрема постановою колегії Наркомторгу затвердила такий штатний розклад апарату ГМУ: начальник управління, заступник начальника, інспектор, відповідальний виконавець з оперативних питань, відповідальні виконавці, керівник групи по боротьбі з контрабандою, відповідальні виконавці з тарифних питань, завідуючий виробництвом, відповідальний інструктор-бухгалтер, бухгалтери-інструктори. Також до штату включалася спеціальна частина з трьома штатними одиницями [10, с. 130].

Після скасування у 1928 р. Центральної і місцевих комісій по боротьбі з контрабандою, очевидно, виникла необхідність інституалізації цього напрямку діяльності митних установ. Створювати знову щось на кшталт комісій не стали, замість того наказом Наркомторгу СРСР від 22 березня 1930 р. при відділеннях ГМУ, в тому числі в Україні, впроваджувалися посади уповноважених по боротьбі з контрабандою. На уповноважених покладалася такі завдання: «винесення постанов із справ про контрабанду; реалізація конфіскованих предметів контрабанди; стягнення штрафів за контрабанду; розподіл сум, одержаних від реалізації конфіскацій, та штрафних сум; зберігання архіву справ про контрабанду...» [21, с. 208]. Уповноважений по боротьбі з контрабандою отримував права управляючого митницею, він підпорядковувся безпосередньо відповідному начальникові відділення ГМУ. Співробітників свого апарату уповноважений приймав на роботу і звільняв самостійно [21, с. 208].

У Центральному державному архіві громадських об'єднань України зберігається «Список відповідальних політробітників митних установ України», датований березнем 1930 р. Список містить інформацію про партстаж, соціальне походження, національну приналежність, стаж роботи у митних органах вищого митного керівництва України того часу [20, арк. 2]. Отже, українців серед них було 54%, латишів – 23%, росіян – 15%, євреїв – 8%; за соціальним походженням службовцями себе вважали 77%, колишніми робітниками – 23%; членами компартії з 1917 р. були 23% митних керівників (до речі, вони перебували на найвищих посадах – начальник УВ та управляючі митницями), з 1918 р. – 8%, 1920 р. – 23%, 1921 р. – 14%, з 1924, 1925, 1927 та 1928 років відповідно по 8%; на роботі у митних органах з 1921 р. перебувало 15%, 1922 р. – 8%, 1923 р. – 23%, 1924 р. – 38%, 1925 та 1926 років – по 8%.

Начальником УВ у цей час був В.І. Вуйтик, один з найдосвідченіших радянських митників України. Одеську, найбільшу митницю республіки, очолював Андрій Кріпак.

Наприкінці 1920-х рр. у країні розпочалися складні і драматичні процеси колективізації. Напруження правлячого режиму було на-

стільки значним, що до відповідної роботи в селі з 1930 р. почали залучати представників навіть митного відомства, доволі опосередковано пов'язаного з аграрною проблематикою. Значною мірою це стосувалося України. Так, у червні 1930 р. для роботи у селі було мобілізовано управляючого Одеською митницею Кріпака, і його тимчасово замістив латиш Пурін [3, арк. 42; 4, арк. 12]. Незабаром новим управляючим митницею став Йосип Давидовський, якого, втім, у жовтні також мобілізували «на село» [3, арк. 49].

Відбулися зміни і керівного складу центрального апарату ГМУ. 16 лютого 1930 р. з посади начальника митного управління було знято Аркадія Винокура (очолював ГМУ з 1927 р.), але посада деякий час залишалася вакантною. Лише у серпні того ж року (за іншими даними, у листопаді) начальником ГМУ було призначено Рудольфа Сталя (Ламкіна) [3, арк. 48; 10, с. 277], який перед тим працював заступником Винокура. Заступником Сталя став Ізраїлів [5, арк. 2, 3, 5, 27; 6, арк. 1]. У липні 1931 р., очевидно, вирішувалося питання, хто очолюватиме митне відомство у подальшому – Сталь чи Ізраїлів [5, арк. 31, 32]. Сталь утримався на посаді до кінця серпня 1931 р., поступивши-ся нею Сергію Фунтікову, заступником якого було призначено Аме-ліна [5, арк. 34, 38 зв., 41]. Фунтікова у березні 1932 р. змінив Аркадій Рутенбург, який протримався до квітня 1933 р. До серпня 1933 р. посада начальника ГМУ знову залишалася вакантною, аж поки у крі-сло головного радянського митника не повернули Георгія Харькова, який вже очолював митне відомство в часи революції і на початку 1920-х рр. [10, с. 276–278].

Часті і не завжди доцільні з точки зору інтересів самого митного відомства ротації керівного складу, відволікання керівників середньої ланки на вирішення невідомчих проблем, а також репресії, яким були піддані працівники митних установ, – усе це доволі негативно впли-вало на роботу радянських митників того часу, в тому числі на тери-торії України. Як зазначили автори «Истории российской таможни», «не уникнули митні органи втрат багатьох митних працівників під час «чисток державних установ від класово чужих елементів» і необгрун-тованих репресій в 30-ті роки» [9]. На даний момент важко оперувати якимись статистичними даними про кількість репресованих радян-ських митників узагалі і в Україні зокрема. Однак є певна інформація про сумну долю деяких вищих керівників ГМУ. Зокрема, у 1937 р. був арештований і 15 лютого 1938 р. розстріляний Р. Сталь [1]; 28 липня 1936 р. заарештували і 28 (за іншими даними, 15) травня 1937 р. роз-стріляли Андрія Потяєва, який очолював ГМУ в 1922–1927 рр. [16]; 16 листопада 1937 р. був заарештований і 20 (або 3) січня наступного року розстріляний Андрій Юров (Охтін), який очолював радянських

митників з 14 січня 1935 р. до дня свого арешту [2; с. 19]; 27 (чи 19) квітня 1938 р. розстріляли А. Рутенбурга [18]. Невідома доля Г. Харькова, А. Винокура та С. Фунтікова, однак навряд чи їх обійшов молох Великого терору.

3 грудня 1930 р. відбувся структурний поділ Наркомату зовнішньої і внутрішньої торгівлі на два наркомати – Наркомат зовнішньої торгівлі (НКЗТ) і Наркомат постачання. Головне митне управління, як це було до 1925 р., залишилося у складі НКЗТ СРСР [10, с. 130]. Як і в попередній час, очільники ГМУ вважали за правильне звертатися напряму до українських митниць, обминаючи керівництво УВ [5, арк. 6]. У 1931 р. було створено Державну інспекцію з якості експортних товарів. Тепер до кожного значного промислового підприємства, продукція якого йшла на експорт, прикріплювався спеціальний інспектор, котрий мав перевіряти якість такої продукції. Поява Держінспекції значно спростила діяльність прикордонних митниць, що також сприяло подальшому скороченню радянських митних установ і штатів [14].

На початку 1930-х рр. вище керівництво держави з певних причин не вважало за необхідне здійснювати нові структурні зміни митного відомства, обмежуючись ротациями керівного складу і провадячи політику кадрових скорочень. Як зазначають автори книги «Одесской таможене 200 лет», «у 1932–1934 рр. виникла необхідність здешевлення митного апарату. Апарат співробітників Московської, Ленінградської, Одеської митниць, який (разом) нараховував 800–1000 осіб, був скорочений у кожній у 6–8 разів» [13, с. 65, 66].

2 лютого 1934 р. НКЗТ СРСР дав розпорядження про остаточну ліквідацію Українського відділення [11, с. 35; 21, с. 208], яке бачилося в Москві абсолютно зайвим елементом радянської митної системи. Таким чином, УСРР «була повністю відсторонена від участі у формуванні митної політики та організації митної справи. Упродовж (наступних) семи десятиліть керівні органи Радянської України не мали можливості впливати як на організацію та здійснення митного контролю на території республіки, так і на комплектування особового складу митниць, а бюджет республіки був позбавлений надходжень від фіскальної діяльності митних установ, які діяли на її території» [11, с. 36]. Більш категорично щодо цього висловилися автори колективної монографії «Нариси з історії митної справи та митного законодавства України-Руси»: «Положення щодо позбавлення союзних республік, у тому числі України, права займатися зовнішньоекономічною діяльністю і митною справою було... підтверджено в Конституції СРСР 1936 р. При цьому, порівняно з нормами Конституції СРСР 1924 р., воно носило більш жорсткий, категоричний характер.

Так, пункт «ж» статті 14 Конституції встановлював, що до повноважень вищих органів влади і органів державного управління Союзу РСР належать «зовнішня торгівля на підставі державної монополії». Статтею 77 Конституції визначалися загальносоюзні Народні Комісаріати, які безпосередньо підпорядковувались Раді народних комісарів СРСР. Серед них – Наркомат зовнішньої торгівлі, до складу якого входило Головне митне управління» [12, 499; 15, с. 87].

На думку Ю. Кисловського, «з 1934 р. ГМУ стало одним з провідних управлінь НКЗТ. На нього покладалося регулювання фінансової роботи митних органів, організаційна і кошторисно-штатна робота у митній мережі, що була передана з оргсектору (НКЗТ)» [10, с. 130]. Отже, в надрах Наркомату зовнішньої торгівлі роль ГМУ зростала, в тому числі за рахунок ліквідації відділень у радянських республіках. Нова роль митного відомства викликала необхідність деякої реорганізації управлінського апарату останнього. У вересні 1934 р. центральний апарат ГМУ було дійсно реорганізовано. Структуру управління тепер складала група: з пропуску вантажів і транзиту, з пропуску пасажирів і міжнародних поштових відправлень, адміністративно-фінансова, митної статистики, а також секретна частина.

Таким чином, протягом 1934 р. радянське митне відомство було нарешті повністю централізовано. Вочевидь, це викликало необхідність зафіксувати такий стан речей у вигляді нової структури. Структурні зміни, крім того, були викликані фактом розширення саме з цього часу зовнішньоторговельного обігу і збільшенням кількості торгових партнерів СРСР. Можливо, саме для здійснення нових відомчих перетворень 14 січня 1935 р. новим начальником ГМУ було призначено Андрія Охтіна (Юрова), а з 16 листопада 1937 р. до 20 квітня 1939 р. ГМУ очолював Олександр Александров. У квітні 1939 р. начальником відомства став Г. Кузнєцов [10, с. 278, 279].

У грудні 1935 р. структура ГМУ НКЗТ СРСР була змінена. У складі митного відомства було створено Західний відділ, якому підпорядковувалися всі митниці на захід від умовної лінії Архангельськ – Туапсе, в тому числі українські, і Східний відділ, який контролював діяльність митних установ на схід від зазначеної лінії. У структурі відомства в 1935 р. нараховувалося лише 67 митниць і менш ніж 2 тисячі співробітників [10, с. 127, 130, 131; 14].

Нової трансформації наприкінці 1935 р. зазнав і центральний апарат відомства. Так, адміністративно-фінансовий відділ (група), що складався з бухгалтерії, групи постачання, секретаріату ГМУ, секретної частини та групи митної статистики, був перейменований у відділ статистики; залишалися діючими транзитно-вантажна і поштово-пасажирські групи. При начальникові ГМУ впроваджували-

ся посади старшого консультанта з питань кодифікації, консультанта з правових питань, старшого інспектора з кадрів і технімуму, інспекторів з доручень [10, с. 131]. Як підтвердження остаточного завершення централізації радянської митної системи, вочевидь, можна розглядати постанову № 815/1 РНК СРСР від 14 листопада 1935 р., яка зобов'язувала радянських митників носити єдине форменне обмундирування [17, арк. 104].

До початку Другої світової війни структура і штат ГМУ в цілому залишалися стабільними і майже незмінними. Хіба що в лютому 1936 р. було створено госпрозрахунковий відділ складського господарства, а в 1937 р. було ліквідовано транзитно-вантажна і поштово-пасажирські групи, які, втім, у наступному році було відтворено, щоправда, вже як відділення [10, с. 131].

Висновки. Із затвердженням наприкінці 1928 р. першого митного кодексу СРСР розпочався останній період централізації радянської митної системи, коли всі митні установи не тільки РРФСР, але й інших радянських республік було поставлено під повний контроль Головного митного управління Наркомторгу СРСР. Кодекс розширив повноваження ГМУ, повністю нівелюючи вплив на митну справу урядів союзних республік.

В Україні митна справа контролювалася Українським відділенням ГМУ, якому підпорядкувалися низові митні установи – митниці та митні пости. Однак кодекс передбачав здійснення масштабної структурної реорганізації всієї радянської митної системи, яка відбувалася протягом 1929–1930 рр. Окремі митні установи, наприклад Харківська митниця, ліквідовувалися, в інших значно скорочували чисельність співробітників. Паралельно, згідно з окремою постановою РНК СРСР, митні установи були змушені віддавати свої службові та складські приміщення. У 1930-х рр., окрім того, особовий склад митного відомства, втім, як і радянське суспільство в цілому, відчутно страждало від репресій, розв'язаних політичним керівництвом держави.

У 1934 р. було ліквідовано Українське відділення, і митні установи України відтепер керувалися безпосередньо з Москви. У 1930-х рр., до початку Другої світової війни, структура радянської митної системи в цілому залишалася стабільною. Щоправда, в 1935 р. у складі ГМУ було створено Східне та Західне управління. Останньому підпорядкувалися митниці України.

Бібліографічні посилання

1. База персоналий «Кто есть кто в Центральной Азии» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.centrasia.ru/person2.php?&st=1212837553>